

## Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΛΕΥΚΑΔΑΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΛΑΣ ΤΟΝ ΔΕΚΕΜΒΡΗ ΤΟΥ 1944

Θα παρουσιαστεί ένα σύντομο χρονικό της απελευθέρωσης της Λευκάδας τον Δεκέμβρη του 1944.

Το σύντομο αυτό χρονικό βασίστηκε στην μαρτυρία του αγωνιστή Μιχάλη Ντούσια, συγγραφέα του βιβλίου «Ε.Α.Μ. Πρέβεζας, Ε.Λ.Α.Σ. Ζαλόγγου – Σουλίου» ο οποίος συμμετείχε ενεργά στην αντίσταση εναντίον των Γερμανών και των ντόπιων συνεργατών τους.

Η μαρτυρία αυτή μας παρέχει πλούσιο υλικό για τα γεγονότα της εξεταζόμενης περιόδου και ειδικότερα για την απελευθέρωση της Λευκάδας. Για οικονομία του χρόνου δεν θα παρουσιαστεί αυτούσια η μαρτυρία, αλλά μόνο τα βασικότερα στοιχεία της.

Ξεκινώντας, είναι αναγκαίο να γίνει μια σύντομη αναφορά στην βαρύνουσας σημασίας Μάχη στο Λαϊνάκι. Η μάχη έλαβε χώρα στα μέσα Ιουνίου του 1944 και η έκβαση της απόβηκε αιματηρή για τις δυνάμεις του ΕΛΑΣ. Καθοριστικό ρόλο στην έκβασή της έπαιξε η παρέμβαση των Γερμανικών δυνάμεων κατοχής, οι οποίοι στάθηκαν αρωγοί των Εδεσιτοράλληδων της Λευκάδας και των συνεργατών τους από το Ξηρόμερο. Την επαύριον της μάχης άρχισε ένας λυσσαλέος διωγμός εναντίον των μελών και στελεχών του ΕΑΜ και του ΚΚΕ που δεν μπόρεσαν να καταφύγουν στο Ξηρόμερο.

Ενδεικτικό, είναι το γεγονός ότι οι περισσότεροι νεκροί δεν καταγράφηκαν κατά τη διάρκεια της μάχης αυτής καθαυτής, αλλά τις επόμενες μέρες λόγω των διώξεων από τους συνεργάτες των Γερμανών, ενώ πραγματοποιήθηκαν βιασμοί γυναικών και το κάψιμο ολόκληρων χωριών, όπως της Ευγήρου στις 18 Ιουνίου 1944 και της Εγκλουβής στις 19 Ιουνίου 1944.

Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία του παραρτήματος Λευκάδας της Πανελληνίας Ένωσης Αγωνιστών Εθνικής Αντίστασης (ΠΕΑΕΑ), ο συνολικός αριθμός των Λευκαδιτών νεκρών κατά την διάρκεια της Εθνικής Αντίστασης ανέρχεται σε 172. Στον αριθμό αυτό δεν περιλαμβάνεται ο άγνωστος μέχρι σήμερα αριθμός των Κεφαλονιτών που πήρε μέρος με τον ΕΛΑΣ στη μάχη και σκοτώθηκαν ούτε τα θύματα κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου. Επίσης, 650 περίπου Λευκαδίτες έλαβαν μέρος σε αντάρτικες ομάδες μέσα και έξω από το νησί.

Στην συνέχεια, θα παρουσιαστεί εν συντομία το χρονικό της απελευθέρωσης του νησιού.

Η αποχώρηση των Γερμανών από την Λευκάδα έλαβε χώρα στις 12 Σεπτεμβρίου του 1944 και δύο μέρες μετά κατόπιν απόβασης τους στον Άγιο Νικήτα, το νησί καταλήφθηκε από τον ΕΔΕΣ (ύστερα από επαφές των εδεσιτοράλληδων της Λευκάδας με το Στρατηγείο του Ζέρβα)

Στις 26 Σεπτεμβρίου 1944 υπογράφηκε η Συμφωνία της Καζέρτας στην οποία, μεταξύ των άλλων, προβλέπονταν ότι η Λευκάδα θα περνούσε κάτω από τον έλεγχο του ΕΛΑΣ και η Πρέβεζα υπό τον έλεγχο του ΕΔΕΣ, όπως και έγινε στην Πρέβεζα με την αποχώρηση του ΕΛΑΣ.

Το όργιο τρομοκρατίας και διώξεων που περιεγράφηκε παραπάνω συνεχίστηκε το επόμενο τρίμηνο, μέχρι το τέλος του Δεκέμβρη του 1944. Για να γίνει κατανοητή η έκταση των διώξεων αυτών αξίζει να σταθούμε σε 3 στοιχεία:

1<sup>ο</sup> δημοσίευση τηλεγραφήματος στο «Ριζοσπάστη» στις 9-11-1944, το οποίο έστειλε η επαρχιακή επιτροπή Λευκάδας του ΕΑΜ στην Κυβέρνηση, την Κ.Ε. του ΕΑΜ και το Γενικό Στρατηγείο του ΕΛΑΣ με το οποίο κατήγγειλε την αθέτηση της συμφωνίας από μέρους του ΕΔΕΣ και το όργιο τρομοκρατίας και λεηλασιών που βίωνε ο λαός της Λευκάδας.

2<sup>ο</sup> Παρουσίαση επιτροπής Λευκαδιτών από τον υπουργό Εργασίας, Μιλτιάδη Πορφυρογένη στον πρωθυπουργό Γ. Παπανδρέου, η οποία αναφέρθηκε με λεπτομέρειες στην κατάσταση που επικρατούσε στο νησί, στα όργια και στην τρομοκρατία του ΕΔΕΣ.

3<sup>ο</sup> Εκ νέου τηλεγράφημα που δημοσίευσε ο «Ριζοσπάστης» στις 18-11-1944, στο οποίο ο λαός της Λευκάδας κατήγγειλε ότι «από τις 14 Νοέμβρη σε όλη την περιοχή του νησιού καθώς και στην Πρέβεζα κηρύχτηκε ο στρατιωτικός νόμος. Η κυκλοφορία περιορίστηκε ως τις 6 το απόγευμα και η κατάσταση είναι αφόρητη. Ο λαός βρίσκεται σε πραγματική απόγνωση. Δολοφονήθηκε άνανδρα ο Π. Καρφάκης. Στην Καρυά συνεχίζονται αθρόες συλλήψεις. Ράλληδες που πέρασαν στον ΕΔΕΣ ενεργούν επιδρομές στα χωριά και τρομοκρατούν συστηματικά το λαό».

Στο τέλος Δεκέμβρη του 1944 η 7η Ταξιαρχία της 8ης Μεραρχίας του μόνιμου ΕΛΑΣ ανέθεσε στο 24ο Σύνταγμα την αποστολή να καταλάβει τη Λευκάδα. Ήταν μια επιχείρηση δύσκολη, γιατί η δύναμη του ΕΔΕΣ μαζί με τους Ράλληδες της Λευκάδας και τους ταγματασφαλίτες που είχαν καταφύγει από το Ξηρόμερο στο νησί, ξεπερνούσε τους 600 άνδρες και ήταν άριστα εξοπλισμένους, ενώ επρόκειτο για μια επιχείρηση αμφίβια. Για την επιτυχία της επιχείρησης ήταν αναγκαία η δημιουργία προγεφυρώματος από τον ΕΛΑΣ, ενώ σε περίπτωση που η κίνηση των τμημάτων του γινότανε αντιληπτή, εύκολα οι αντίπαλοι θα βύθιζαν τα πλωτά μέσα που θα χρησιμοποιούσε.

Τρεις ημέρες πριν την ανάληψη της επιχείρησης, αυτοπροσώπως ο Διοικητής της Ταξιαρχίας, Στάθης Αρέθας, μαζί με τον Αραχναίο (Γιώργο Κατεμή), που ήταν ο στρατιωτικός διοικητής του Συντάγματος, μελέτησαν επί τόπου το σχέδιο ενεργείας.

Στην τριμελή Διοίκηση του Συντάγματος καπετάνιος ήταν ο Νιχάλης Ντούσιας και πολιτικός καθοδηγητής ο Μήτσος Κύρλας. Καθόρισαν ότι η απόβαση θα γίνονταν στην θέση Κεραμιδάκι της Νικιάνας και θα άρχιζε τη 12η νυχτερινή της 26ης προς την 27η του Δεκέμβρη, από την παραλία του χωριού Πλαγιά. Μέχρι την τελευταία στιγμή διατηρήθηκε άκρα μυστικότητα για την επιχείρηση.

Σύμφωνα με το σχέδιο ενεργείας, μια ομάδα ενόπλων Λευκαδιτών με επικεφαλής τον γραμματέα της Κομματικής Οργάνωσης Λευκάδας του ΚΚΕ, Γρηγόρη Δανάλη, το γνωστό κινηματογραφιστή, θα διαπεραιωνόταν μυστικά στην Λευκάδα και θα καταλάβαινε θέση στην κορυφογραμμή των Σκάρων πάνω από το Κεραμιδάκι και, μόλις διαπίστωνε την απόβαση των τμημάτων, θα σημείωνε την παρουσία της στην καθορισμένη θέση με μερικούς πυροβολισμούς.

Τα μεσάνυχτα της καθορισμένης μέρας άρχισε η επιβίβαση στα πετρελαιοκίνητα πλοιάρια που διέθετε το ΕΛΑΝ Ξηρομέρου. Τελικά, η απόβαση στο Κεραμιδάκι έγινε ομαλά, χωρίς να γίνει αντιληπτή.

Στην συνέχεια, ο Διοικητής του Τάγματος Βασίλης Μαϊδάτσης, επικεφαλής των τμημάτων, σύμφωνα με το σχέδιο, προχώρησε στην κατάληψη του χωριού Αλέξανδρος, όπου θα εγκαθιστούσε βάσεις πυρός προς κάθε κατεύθυνση. Για τον Αλέξανδρο έφυγαν ο Αραχναίος και ο Κίρλας. Στο Κεραμιδάκι παρέμεινε ο Ντούσις με το λόχο του Γιάννη Ζιώγα και την υποδειγματική διμοιρία της ΕΠΟΝ, με αρχηγό διμοιρίτη τον Κώστα Τσοπολίδη.

Αποστολή του τμήματος ήταν να κρατήσει σταθερά το προγεφύρωμα. Για το σκοπό αυτό εγκατέστησαν ένα φυλάκιο με πολυβόλο, που θα παρεμπόδιζε κάθε απόπειρα κίνησης αντίπαλων τμημάτων από τα χωριά Βλυχό και Νυδρί προς Κεραμιδάκι και ένα δεύτερο φυλάκιο που θα παρεμπόδιζε κάθε κίνηση από την πόλη της Λευκάδας προς Κεραμιδάκι. Κατά τα ξημερώματα το τμήμα του ΕΛΑΣ έπιασε έναν ανυποψίαστο χωρικό, που πήγαινε από το χωριό Βλυχό στην Λευκάδα. Από αυτόν έμαθαν ότι στο χωριό Βλυχό είχαν διανυκτερεύει 50 ένοπλοι ταγματасφалίτες, την πληροφορία μετέφεραν μέσω του συνδέσμου τους στον Αραχναίο και του πρότειναν να κινηθούν, να κυκλώσουν το χωριό και να τους αφοπλίσουν.

Όμως, λίγο αργότερα, το τμήμα στο Κεραμιδάκι δέχτηκε καταιγιστικά πυρά από τα αριστερά του, όπως βλέπουμε την πόλη της Λευκάδας. Οι ένοπλοι του Βλυχού είχαν επισημάνει την παρουσία του τμήματος και παρακάμπτοντας το δημόσιο δρόμο, πλησίασαν από θέσεις που είχαν καταλάβει στην πλαγιά του μπροστινού υψώματος.

Το τμήμα αναγκάστηκε να συμπυκωθεί ένα περίπου χιλιόμετρο βορειοδυτικά από το Κεραμιδάκι, αφήνοντας τον όλμο, τα βλήματά του και άλλα υλικά που είχαν μεταφέρει εκεί, και κατάλαβε παράλληλες θέσεις που προσφέρονταν και για άμυνα και για επίθεση. Άρχισε μια σκληρή μάχη που κράτησε από το πρωί ως τις απογευματινές ώρες. Η κατάληψη ενός υψώματος όπως του ανατέθηκε από το Ντίνο Νίκου έσωσε την κατάσταση. Οι ένοπλοι συμμορίτες, όταν δέχτηκαν τα πυρά της διμοιρίας Νίκου, υποχώρησαν πανικόβλητοι. Το τμήμα ανακατάλαβε το Κεραμιδάκι, με τον όλμο και τα άλλα υλικά ανέπαφα.

Στο μεταξύ είχε συντελεστεί η κατάληψη του Μεγανησίου από το διοικητή του 5ου λόχου Κώστα Οικονόμου κατόπιν σχετικής εντολής. Στην συνέχεια, του δόθηκε η εντολή ν' αφήσει στο Μεγανήσι μια διμοιρία, ενισχυμένη με τον εφεδρικό του νησιού, και να διεκπεραιωθεί κι αυτός με τον λόχο του στην

Λευκάδα, όπου θα έρχονταν σε επαφή με τη Διοίκηση του Συντάγματος στο χωριό Αλέξανδρος.

Ο Αραχναίος στο μεταξύ είχε τοποθετήσει τους λόχους σε κατάλληλες θέσεις με την κατάληψη των χωριών Κατωχώρι και Λαζαράτα και αποφασίστηκε την άλλη μέρα να επιτεθούν κατά της πόλης της Λευκάδας, αφού θα είχαν ολοκληρώσει την κύκλωσή της από παντού. Το Σύνταγμα του ΕΔΕΣ και οι άλλοι ένοπλοι ταγματасφαλίτες είχαν καταφύγει στην πόλη, περικυκλωμένοι χωρίς καμιά άλλη διέξοδο πέραν της θάλασσα. Όμως, ακόμα και η χρήση βενζινόπλοιων ή άλλων μικρών πλωτών μέσων ήταν αδύνατη, γιατί από τις θέσεις που κατείχε ο ΕΛΑΣ θα τα εξουδετέρωνε εύκολα.

Κατά τη διάρκεια των προετοιμασιών της επίθεσης, έφτασε στον Αλέξανδρο μια Επιτροπή Λευκαδίων, αποτελούμενη από το Δήμαρχο Λευκάδας Γιαννουλάτο, από το Μητροπολίτη Λευκάδας, καθώς και τρία γνωστά στελέχη των πολιτικών οργανώσεων, μεταξύ των οποίων ήταν ο καθηγητής Θεολογίας και παλαίμαχος αγωνιστής Γιάννης Γαζής. Παρακάλεσαν τον ΕΛΑΣ να αναβάλει την επίθεση κατά της πόλης, για να μην υπάρχουν θύματα. «Έτσι κι αλλιώς, είπαν, οι ένοπλοι που βρίσκονται στην πόλη δεν έχουν διέξοδο και εμείς αναλαμβάνουμε να τους πείσουμε να παραδοθούν». Η Διοίκηση του Συντάγματος το δέχθηκε, δίνοντας προθεσμία 24 ωρών. Ωστόσο, κατάλαβε θέσεις στο Μοναστήρι της Φανερωμένης και προώθησε εμπροσθοφυλακές ως τις προσβάσεις της πόλης.

Τα μεσάνυχτα, τα φυλάκιά του ΕΛΑΣ έδωσαν την πληροφορία ότι από τη θάλασσα έβλεπαν προβολείς και τροchioδεικτικές βολές. Η Διοίκηση του Συντάγματος βγήκε από το σπίτι που έμενε και παρά το σκοτάδι που επικρατούσε έφτασε σε ένα ύψωμα κοντά στο Μοναστήρι της Φανερωμένης. Είδε τους προβολείς και τις τροchioδεικτικές βολές και βεβαιώθηκε ότι επρόκειτο για μονάδες του πολεμικού ναυτικού. Εκείνη τη στιγμή δεν μπορούσε να ξέρει αν σκόπευαν να αποβιβάσουν δυνάμεις στη Λευκάδα για να τους επιτεθούν. Τα τμήματά του ΕΛΑΣ κινήθηκαν προς την πόλη και κατάλαβαν τα πρώτα σπίτια. Στην συνέχεια, διαπιστώθηκε ότι είχαν έρθει τρία τουλάχιστον πολεμικά σκάφη, τα οποία, αφού όλη τη νύχτα με μεγάλη δυσκολία, λόγω της άγριας θαλασσοταραχής, παρέλαβαν τους άντρες του ΕΔΕΣ του Κώστα Μαραγκού, κανονιοβόλησαν τα υψώματα γύρω από την πόλη της Λευκάδας και κατευθύνθηκαν στην Κέρκυρα, όπου αγγλικά πολεμικά είχαν μεταφέρει από την Ήπειρο τις μονάδες του ΕΔΕΣ.

Έτσι, ο ΕΛΑΣ μπήκε στην πόλη της Λευκάδας, χωρίς να χρειαστεί να ρίξει ούτε μια τουφεκιά. Όμως, γύρω στους 150 ένοπλους ταγματасφαλίτες δεν είχαν καταφέρει να επιβιβαστούν στα πλοία και να μεταφερθούν στην Κέρκυρα και έτσι είχαν καταφύγει στο Κάστρο της Λευκάδας. Ο ΕΛΑΣ τους κάλεσε να παραδοθούν και αυτοί απάντησαν με πυροβολισμούς. Τους έριξε δύο βλήματα όλμων, αλλά δεν είχε καμιά διάθεση να σπαταλήσει άλλα βλήματα, αφού αργά ή γρήγορα θα παραδίνονταν, όπως και πραγματικά έγινε την άλλη ημέρα το πρωί.

Με την απελευθέρωση της πόλης της Λευκάδας, η Διοίκηση του Συντάγματος εγκαταστάθηκε στο κτίριο της Νομαρχίας, που ήταν στην Πλατεία. Εκεί ήρθε

και τους συνάντησε ο καπετάνιος της Ταξιαρχίας Ζαχαριάς. Τους συγχάρηκε για την άφογη εκτέλεση της αποστολής που τους είχε αναθέσει η Ταξιαρχία, και τους είπε να πάρουν όλα τα κατάλληλα μέτρα, ώστε να προλάβουν αντεκδικήσεις και αυτοδικίες και, γενικά, η συμπεριφορά των ανταρτών του ΕΛΑΣ προς το λαό της Λευκάδας να είναι υποδειγματική. «Δίνουμε εξετάσεις στους πολίτες ότι δεν είμαστε ασύνταχτα μπουλούκια, αλλά τακτικός στρατός, συνειδητά πειθαρχημένος. Οι ταγματασφαλίτες, συνέχισε, που λυμαίνονταν το νησί -ιδίως τον τελευταίο χρόνο- έχουν διαπράξει φοβερά εγκλήματα. Εκτός από τις λεηλασίες των νοικοκυριών των εαμικών οικογενειών, έχουν εκτελέσει πολλούς. Μόνο σε ένα βάραθρο του χωριού Χαραδιάτικα, έχουν ρίξει ζωντανούς δεκάδες αγωνιστές. Και αν ακόμη ο αριθμός αυτός θεωρηθεί υπερβολικός, είναι οπωσδήποτε γεγονός, ότι διαπράχθηκαν φρικτά εγκλήματα, και οι συγγενείς των παθόντων θα είναι δύσκολο να συγκρατηθούν και να μην προβούν σε αντεκδικήσεις. Η αποστολή μας είναι λεπτή. Κερδίσαμε στρατιωτικά τη Λευκάδα, αλλά -προ πάντων- πρέπει να κερδίσουμε πολιτικά τους Λευκαδίτες». Αυτά περίπου είπε ο Καπετάνιος Ζαχαριάς.

Οι πληροφορίες ήταν, ότι εκτός από τους ταγματασφαλίτες που είχαν κλειστεί στο φρούριο και παραδόθηκαν, υπήρχαν στο νησί τουλάχιστον τρεις ένοπλες ομάδες Ράλληδων, από 50 περίπου ένοπλους η κάθε μια, που κάπου κρύβονταν και από κάποιους περιθάλπονταν. Καλέστηκαν οι διοικητές των λόχων και τους ανατέθηκαν αποστολές για την εκκαθάριση των υπολειμμάτων των ταγματασφαλιτών. Παράλληλα, τους δόθηκε μια προκήρυξη με την οποία καλούνταν οι κάτοικοι να παραδώσουν τα όπλα τους και να αναφέρουν στη Διοίκηση του Συντάγματος κάθε κίνηση ενόπλων που θα έπεφτε στην αντίληψή τους, καθιστώντας υπεύθυνους όποιους, με οποιοδήποτε τρόπο, βοηθούσαν ή έκρυβαν αυτά τα προδοτικά ένοπλα τμήματα. Στην προκήρυξη τονίζονταν, ότι θα συλλαμβάνονταν οι ένοχοι προδοτικών και εγκληματικών πράξεων και με νόμιμες διαδικασίες θα παραπέμπονταν στη Στρατιωτική Δικαιοσύνη. Οι παραβάτες των εντολών αυτών θα αντιμετωπίζονταν με την ίδια αυστηρότητα, όπως οι εχθροί του λαού. Την προκήρυξη αυτή δώθηκε εντολές στους λόχους να την τοιχοκολλήσουν σ' όλα τα χωριά του νησιού. Φρούραρχος ορίστηκε ο Διοικητής του Τάγματος Βασίλης Μαϊδάτσης, ο Ντούσιας με τον Αραχναίο φύγανε για τα χωριά Καρυά και Εγκλουβή, απ' όπου θα συντόνιζαν τις κινήσεις των λόχων για την εκκαθάριση του νησιού από τις συμμορίες των ταγματασφαλιτών.

Στο διάστημα που το 24ο Σύνταγμα εκτελούσε την επιχείρηση κατάληψης της Λευκάδας, η Ήπειρος είχε περάσει υπό τον έλεγχο του ΕΛΑΣ. Ο ΕΔΕΣ δεν πρόβαλε καμιά αντίσταση. Με το άκουσμα και μόνον, ότι ο Άρης και ο Σαράφης κινήθηκαν προς Ήπειρο, τράπηκαν σε άτακτη φυγή. Συγκεντρώθηκαν στα ηπειρωτικά παράλια Πρέβεζας, Πάργας και Ηγουμενίστας, απ' όπου αγγλικές και ελληνικές μονάδες πολεμικού Ναυτικού, τους παρέλαβαν και τους μετέφεραν στην Κέρκυρα.

Τέλος, όπως αναφέρει ο Παπαστάθης Κτενάς, ο οποίος αν και είχε αναλάβει Διοικητικός Αντιπρόσωπος Λευκάδας, όντας εκλεγμένος Εθνοσύμβουλος στο Εθνικό Συμβούλιο της Πολιτικής Επιτροπής Εθνικής Απελευθέρωσης (ΠΕΕΑ) στις Κορυτσάδες, επέστρεψε, όπως και πολλά άλλα πολιτικά στελέχη του

ΕΑΜ και του ΚΚΕ, μετά την απελευθέρωση στη Λευκάδα, ο ενθουσιασμός των κατοίκων για την απελευθέρωση του νησιού από τον ΕΛΑΣ δεν περιγράφεται. Κλαίοντας, αγκαλιάζονταν με τους ΕΛΑΣίτες. Χοροί και τραγούδια γέμισαν όλο το νησί και οι όποιες λίγες αποτρόπαιες πράξεις αντεκδίκησης σημειώθηκαν δεν είχαν καμία σχέση με τον ΕΛΑΣ και το ΚΚΕ και ούτε μπορούν να αμαυρώσουν τον αγώνα τους.